

Investigation of Performance of Red Lion and Sun Society of Isfahan (1930-1941)

Somayeh Sadat Sajjadi ¹ Morteza Nouraei ² Ali Akbar Jafari ³

¹ PhD student in local history. University of Isfahan. Esfahan.Iran.Email: ssajadi@yahoo.com

².(Corresponding Author) professor. Department of History, Faculty of Literature and Humanities.University of Esfahan. Esfahan. Iran. E-mail: m.nouraei@ltr.ui.ac.ir

³. Associate Professor, Department of History, Faculty of Literature and Humanities. University of Esfahan. Esfahan.Iran.Email: a.jafari@ltr.ui.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 13Sept 2021

Received in revised form: 9Janu2022

Accepted: 7Mar2022

Published online: 5May 2022

Keywords:

Red Lion and Sun Society of Isfahan,
Nursery,
Orphans and Underprivileged Children,
Technical Workshops,
Charity,
Pahlavi I period.

ABSTRACT

Iran became affiliated with the International Federation of Red cross and founded its Lion and Sun Society in 1923. This society established its branches in Tehran and other cities of Iran. One of these branches was opened in Isfahan in 1930. This study examines the effects on Isfahan society. Therefore, this study by employing the archival documents and historical sources with descriptive- analytical approach tries to answer this question: How did Red Lion and Sun Society of Isfahan effect on the lives of orphans and underprivileged children in Isfahan under the reign of Reza shah? The outcomes of the study indicate that the foundation and performance of Isfahan Lion and Sun Society during Pahlavi I period could be influential in the future of orphans and underprivileged children and even some middle-class children in Isfahan society by providing shelters and services for them.

Cite this article: Sajjadi, Somayeh Sadat & Nouraei, Morteza & Jafari, Ali Akbar (2022). *Investigation of Performance of Red Lion and Sun Society of Isfahan (1930-1941)*. Journal of Historical Researches of Iran and Islam, vol 16No30, Pages .207-235.

DOI. 10.22111/JHR.2021.37808.3096

© The Authors. Somayeh Sadat Sajjadi & Morteza Nouraei & AliAkbar Jafari
Publisher: University of Sistan and Baluchestan

DOI: 10.22111/JHR.2021.37808.3096

بررسی عملکرد جمعیت شیر و خورشید سرخ اصفهان (۱۳۰۹-۱۳۲۰ ه. ش.)

سمیه السادات سجادی^۱ مرتضی نورائی^۲ علی اکبر جعفری^۳

۱. دانشجوی دکتری تاریخ محلی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان. اصفهان، ایران. رایانامه: ssajadi90@yahoo.com
۲. استاد گروه تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول). رایانامه: m.nouraei@ltr.ui.ac.ir
۳. دانشیار گروه تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. رایانامه: a.jafari@ltr.ui.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

با عضویت ایران در صلیب سرخ و تشکیل جمعیت شیر و خورشید به سال ۱۳۰۲ ش/ ۱۹۲۳ م. در تهران، به‌مرور شعبات جمعیت شیر و خورشید در ایران تأسیس شد و اولین گام‌ها برای ایجاد جمعیت شیر و خورشید اصفهان در سال ۱۳۰۹ ش. / ۱۹۳۰ م. برداشته شد. شکل‌گیری این جمعیت در اصفهان با اقداماتی که در طول سال‌های فعالیت خود انجام داد، تأثیرات مهمی در زندگی جامعه اصفهان داشت. لذا در این مقاله تلاش بر آنست تا با استفاده از منابع و اسناد تاریخی و به‌روش توصیفی-تحلیلی به این سؤال پاسخ داده شود: جمعیت شیر و خورشید اصفهان در دوره رضا شاه چه تأثیراتی بر زندگی کودکان بی‌بضاعت و بی‌سرپرست در اصفهان داشت؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که تشکیل و فعالیت جمعیت شیر و خورشید اصفهان در دوره پهلوی اول، با جمع‌آوری و ساماندهی کودکان بی‌سرپرست و بی‌بضاعت توانست در آینده کودکان بی‌بضاعت و بی‌سرپرست و حتی برخی از کودکان طبقه متوسط جامعه اصفهان مؤثر باشد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۶/۲۲
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۰/۱۹
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۶
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۲/۱۵

واژه‌های کلیدی:

جمعیت شیروخورشید اصفهان،
پرورشگاه،
کودکان بی‌سرپرست،
کارگاه‌های فنی،
خیریه،
دوره پهلوی اول.

استناد: سجادی سمیمه السادات ونورائی، مرتضی و جعفری، علی‌اکبر (۱۴۰۱). تحلیل بررسی عملکرد جمعیت شیر و خورشید سرخ

اصفهان (۱۳۰۹-۱۳۲۰ ه. ش.) مجله پژوهش‌های تاریخی ایران و اسلام، دوره ۱۶، شماره ۳۰، ص ۲۰۷-۲۳۵.

DOI. 10.22111/JHR.2021.37808.3096

مقدمه

عضویت ایران در سازمان صلیب سرخ و شکل‌گیری جمعیت شیروخورشید، سرآغاز فعالیت برای اقدامات عام‌المنفعه و خیریه در نهادی منظم و هماهنگ با تأسیس شعب در شهرستان‌ها بود. جمعیت شیر و خورشید اصفهان با توجه به نظام‌نامه جمعیت برای کمک‌رسانی به مردم آسیب‌دیده ناشی از زلزله، اقدامات خود را در ۱۳۰۹ ش آغاز کرد. اقدامات این جمعیت در اصفهان ناشی از روحیه تعاون، آینده‌نگری و برنامه‌ریزی برای کمک به بخش‌های خرد و کوچک آسیب‌دیده و نیازمند به یاری و پذیرش آنان در جامعه بود. کودکان بی‌سرپرست و فقیری که به دلایل متعدد از جامعه طرد شده و با اقدامات صحیح می‌توانستند به زندگی توأم با امنیت و آموزش بازگردند. جمعیت اصفهان با ایجاد دارالایتام در عرصه کمک‌رسانی به نیازمندان فعالیت خویش را آغاز کرد. تأسیس دارالایتام در اصفهان منوط به اقدامات شیر و خورشید نبود. در سال ۱۳۲۵ ه. ق. حاج میرزا محمدعلی موسوی معین‌الاسلام موافقت مسئولین کشور را برای تأسیس پرورشگاه در اصفهان به دست‌آورد (ساکما، شناسه بازبایی: ۲۹۷/۱۳۶۸۳). به سال ۱۳۲۵ ه. ق. در محله شمس‌آباد اصفهان، منزل مرحوم حاجی میرزا مهدی الماسی مدرسه ایتام را با ظرفیت ۱۰۰ نفر احداث کرد. فعالیت مدرسه با پذیرش ۲۵ کودک یتیم آغاز شد. مدرسه ایتام تنها مدرسه در آن دوره بود که از دانش‌آموزان فقیر و محروم تشکیل شده بود. بخشی از هزینه‌های مدرسه با اعانه و کمک‌های ثروتمندان پرداخت می‌شد. در راه‌اندازی این مدرسه حاج‌آقا نوراله، رئیس انجمن ولایتی اصفهان و میرزا مسیح خان ناظم‌الاطباء، نورالدین مجلسی و میرزا آقاخان محاسب‌الدوله همکاری داشتند (روضاتی، ۱۳۸۸: ۹۱-۱۰۲). پس از آن، محاسب‌الدوله (۱) مدرسه علیه را در ۱۵ شعبان ۱۳۲۵ ق. برای کودکان فقیر با سنین بالاتر مدرسه تأسیس کرد. در همان روز حاج‌آقا نوراله برای جلوگیری از تعطیلی مدرسه در آینده، مدیریت مدارس علیه و ایتام را ادغام و انجمن مدرسه ایتام را در رأس امور قرار داد. مدرسه ایتام به مدرسه علیه در ابتدای محله درب کوشک، نزدیک مسجد رحیم خان منتقل شد. در این دوره مدرسه ایتام، ۵۰ نفر کودک یتیم را تحت حمایت قرار داد. تا سال ۱۳۴۰ ه. ق. مدرسه برقرار بود. (روضاتی، ۱۳۸۸: ۱۱۵-۱۱۷). در ۱۴ ربیع‌الاول ۱۳۲۹ ق. انجمن ولایتی اصفهان از وزارت علوم و معارف درخواست همکاری برای تشکیل دارالایتام و دارالعجزه داشت (ساکما، شناسه بازبایی: ۲۹۳/۶۷۷۵۶). در سال ۱۳۳۶ ه. ق. مدرسه دیگر به نام مدرسه ملیه اصفهان در دوره

پیشکاران کل مالی برای نگهداری و تعلیم کودکان یتیم و بی‌بضاعت به‌صورت رایگان با بودجه ۱۳۳ تومان با نظارت اداره مالیه احداث شد (ساکما، شناسه بازبایی: ۰۰۰۷/۶۲۱۵۷/۲۴۰). ام‌المدارس به‌صورت شبانه‌روزی از دیگر مدارس برای نگهداری کودکان یتیم حدود سال ۱۳۳۳ ق. برای نگهداری حداقل ۱۰ کودکان یتیم احداث شد (ساکما، شناسه بازبایی: ۰۰۰۳/۶۲۱۵۷/۲۴۰).

جمعیت شیر و خورشید به‌طور عام و جمعیت اصفهان به‌طور خاص به‌عنوان نهادی خیریه، سر منشأ تغییر و تحولاتی در جامعه ایران در آن دوره تاریخی بود. این موضوع به رغم اهمیت، در قالب پژوهشی با ساختار علمی و تاریخی کمتر به آن پرداخته شده‌است. تاکنون مقالات و آثاری چند در حیطه تاریخ جمعیت شیر و خورشید و برخی اقداماتش نگاشته شده‌است، اما هیچ‌یک از این آثار به‌صورت موضوعی و محتوایی به اقدامات جمعیت با نگاه محلی و منطقه‌ای نپرداخته‌اند. پیشینه پژوهش نشان می‌دهد فیاضی (۱۳۸۸) به تاریخچه جمعیت و نحوه شکل‌گیری جمعیت پرداخته‌است. ملک‌زاده (۱۳۹۲، ۱۳۹۷) نیز به چگونگی تشکیل و تاریخچه جمعیت، بخش‌های منشعب جمعیت در سطح کشور پرداخته‌است. در این پژوهش اشاراتی در زمینه اقدامات جمعیت در برخی از مناطق شده اما اساساً پژوهش محدود به مکان جغرافیایی نیست. لذا پژوهش حاضر در نظر دارد به بررسی عملکرد جمعیت شیر و خورشید اصفهان در فاصله سال‌های ۱۳۰۹ تا ۱۳۲۰ بپردازد. روش این پژوهش توصیفی-تحلیلی و شیوه جمع‌آوری داده‌ها، کتابخانه‌ای مبتنی بر اسناد و مدارک آرشیوی، روزنامه‌ها و مصاحبه با برخی از اعضای پرورشگاه جمعیت اصفهان است.

جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران:

نظام‌های امدادی همچون صلیب سرخ و هلال احمر در جامعه جهانی و کشوری، پس از بروز حوادث غیرطبیعی و طبیعی نظیر جنگ، سیل و زلزله، به‌صورت موقت به جمعیت درگیر و نیازمند به کمک‌های امدادی یاری می‌رسانند. منابع مالی آن‌ها از محل اعتبارات دولتی، کمک‌ها و هدایای مردمی است. بر همین اساس، تدوین قوانین حمایتی و امدادی، بهره‌وری از مشارکت‌های مردمی در زمینه‌های امدادی، رفاهی و تأمینی، افزایش حمایت از اقشار محروم و آسیب‌پذیر همواره از سوی سازمان‌های امدادی، خیریه و دولت برای افزایش و گسترش خدمات اجتماعی مورد اهتمام است (غفاری و حبیب‌پور گتایی،

۱۳۹۷: ۲۴۸). جنگ و درگیری میان کشورها، آسیب‌دیدگان متعددی از خود برجای می‌گذارد که نیاز به حمایت و پرستاری دارند. همین امر موجب شد تا اولین نیروهای امدادی برای کمک‌رسانی به جنگ‌زدگان و زخمیان توسط فلورانس نایتینگل (۲) و هانری دونان (۳) در قرن ۱۹ م. تشکیل شود. در سال ۱۸۶۳ م. / ۱۲۷۹ ه. ق جمعیت صلیب سرخ در اروپا شکل گرفت و به تدریج کشورها به این جمعیت پیوستند. میرزا صمدخان ممتازالسلطنه، اولین نماینده رسمی ایران، در کنفرانس صلیب سرخ در سال ۱۳۲۴ ه. ق. / ۱۹۰۶ م. شرکت کرد. در سایه تلاش‌های او علامت شیر و خورشید سرخ، نشان جمعیت شد (فیاضی، ۱۳۸۸: ۶۷-۶۹).

پس از ایجاد جمعیت مؤسسات متعددی نظیر بیمارستان، شیرخوارگاه، اندرزگاه، مهدکودک در تهران تشکیل شد. در شهرستان‌ها نزدیک به ۵۰ مؤسسه خیریه و بهداشتی جمعیت مانند بیمارستان، نوانخانه و پرورشگاه با بودجه و کمک‌های مردمی اداره می‌شد (ملکزاده، ۱۳۹۲: ۲۳). جمعیت ایران در دوره پهلوی اول بیش‌تر به امداد رسانی، امور درمانی - بهداشتی، نگهداری و تربیت ایتمام می‌پرداخت.

چگونگی تشکیل جمعیت شیر و خورشید اصفهان:

اولین تلاش برای شکل‌گیری جمعیت شیر و خورشید اصفهان با حضور امیر اقتدار، حکمران اصفهان، رئیس قشون، رئیس صحیه (۴) حسین اعتمادالتجار و جمعی از علما و ثروتمندان اصفهان در ۸ خرداد ۱۳۰۹ پس از زلزله سلماس (۵) صورت پذیرفت. پس از آن، گزارشی توسط حاکم اصفهان از گردهمایی برای تشکیل جمعیت شیرو خورشید اصفهان به تهران ارسال شد. "از وجوه طبقات تشکیل و راجع به تأسیس جمعیت شیرو خورشید سرخ و جمع‌آوری اعانه برای زلزله‌زدگان سلماس شرحی آقای حکمران ایراد فرمودند پس از مذاکرات مقرر گردید آقایان منفصله به‌عنوان جمعیت شیر و خورشید تعیین و برای جمع‌آوری اعانه و سایر اقدامات جلساتی منعقد و مذاکره و شروع به اقدامات نماید" (ساکما، شناسه بازبایی: ۲۹۱/۰۰۳۵۰۳/۰۰۰۹). اعضای جمعیت عبارت بودند از: اشراقی، حاج محمد شیخ‌العراقین، میرزا حسن رزاز، سمسارزاده، حاج آقا سدهی، سلطانی، تیمور میرزا، ادیب‌الممالک، صورالسادات، مدیر صدری و مدبر آتش (ساکما، شناسه بازبایی: ۲۹۱/۰۰۳۵۰۳/۰۰۱۰). دومین جلسه، سه روز بعد تشکیل شد. در این جلسه به‌ضرورت و دلایل شکل‌گیری جمعیت، فواید آن و انتخابات هیئت رئیسه بر اساس نظام‌نامه

اشاره شد. علاوه بر این با توجه به صرفه‌جویی‌های بلدییه و باقی ماندن هزار تومان از اعانه‌های سال گذشته، دارالعجزه ایجاد شود. با دریافت منابع مالی همچون اعانه، به استمرار فعالیت دارالعجزه کمک شود. با معرفی اعضای جمعیت، راه‌های جمع‌آوری منابع مالی برای کمک فوری به زلزله‌زدگان سلماس نیز بررسی شد (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۳۵۰۳/۰۰۶). اما در بهمن ماه ۱۳۰۹ جمعیت شیر و خورشید مرکزی از، فرج‌الله خان بهرامی، حکمران اصفهان درخواست ایجاد جمعیت شیر و خورشید ولایتی را در اصفهان نمود (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۳۵۰۳ / ۰۰۸). چنین به نظر می‌رسد به رغم اقدامات و مذاکرات اولیه برای شکل‌گیری جمعیت و انتخاب اعضا در ۸ و ۱۱ خرداد، به صورت رسمی جمعیت اصفهان شکل نگرفت. لذا در ماه‌های بعد از سوی مرکز درخواست تشکیل جمعیت اصفهان صادر شده‌است. بر اساس نظام‌نامه در دومین جلسه مسئولین جمعیت مشخص و برنامه‌های برای جمعیت پیش‌بینی شد. برای تشکیل شعب جمعیت شیر و خورشید در شهرستان‌ها، دستورالعملی از تهران صادره شده بود. حکمران یا فرد انتخابی از سوی هیئت مرکزی موظف بود "با تحریک عواطف نوع دوستی حضار، مرام جمعیت شیر و خورشید سرخ" (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۳۵۰۳/۰۰۲). را معرفی و به عضوگیری و حق عضویت پردازد. هر سه ماه نیز گزارش‌هایی از نحوه عملکرد و اقدامات صورت گرفته برای مرکز ارسال شود. (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۳۵۰۳/۰۰۴).

از سال ۱۳۰۹ تا ۱۳۱۱ ه. ش برخی از مسئولین اصفهان درصدد تشکیل جمعیت شیر و خورشید اصفهان بودند. سرانجام امینی به درخواست رضا افشار، استاندار اصفهان در سال ۱۳۱۱ ش. با حضور بزرگان و اعیان اصفهان در مدرسه ستاره صبح، جلسه برای شکل‌گیری جمعیت تشکیل داد. در این جلسه امینی به‌عنوان رئیس جمعیت اصفهان انتخاب و موفق به تأسیس جمعیت شیر و خورشید اصفهان به صورت رسمی شد. (خاطرات دست‌نوشته امینی، ۱۳۵۳؛ نشریه جمعیت شیر و خورشید سرخ اصفهان، ۱۳۳۵، ۴:۱) با انتخاب اعضای هیئت مدیره، اعزاز نیک‌پی نایب رئیس اول، حیدرقلی امامی خزانه‌دار، عبدالعلی فیض حسابدار، سیف‌پور فاطمی، حسام دولت‌آبادی، دکتر عیسی‌قلی امیر نیرومند، علی همای، دانشور و زین‌العابدین امین، جمعیت به صورت رسمی، فعالیت خود را آغاز کرد. هیئت مدیره جمعیت آقایان در تاریخ ۲۱ بهمن ماه ۱۳۱۱ ش انتخاب شدند. کمک جمع‌آوری شده نیز در این روز ۵ هزار تومان بود

(سرو جاویدان: ۱۳۸۲: ۲۶؛ سیف‌پور، ۱۳۷۸: ۸۴۴). رضا افشار، عضو افتخاری، فرمانده لشکر، رؤسای ادارات شهربانی، دارایی، اداره فرهنگ، دادگستری به عضویت جمعیت انتخاب و همکاری نزدیک شروع شد (جمعیت شیر و خورشید سرخ اصفهان، ۱۳۳۵، ۱: ۶-۵). همزمان با تشکیل جمعیت اصفهان، به تأسی از جمعیت شیر و خورشید بانوان تهران در ۱۴ خرداد ۱۳۰۷، اقداماتی نیز برای تأسیس جمعیت شیر و خورشید بانوان اصفهان آغاز شد (ملکزاده، ۱۳۹۶: ۲۴۰). هیئت رئیسه بانوان جمعیت در نیمه اول بهمن ماه ۱۳۱۱ ه. ش. با حضور خانم سیف‌پورفاطمی رئیس، خانم ایدن و امینی نایب‌رئیس، خانم ادلانی منشی و خانم دهش وزیرزاده تحویلدار تشکیل شد. بر این اساس انتخابات هیئت رئیسه بانوان جمعیت در اصفهان حتی زودتر از هیئت رئیسه آقایان تشکیل شد. در همان روز نیز مبلغ ده هزار تومان جمع‌آوری نمودند (سیف‌پور، ۱۳۷۸: ۸۴۴؛ سرو جاویدان، ۱۳۸۲: ۲۶).

اقدامات جمعیت شیر و خورشید اصفهان در دوره پهلوی اول:

جمعیت شیر و خورشید اصفهان از زمان ایجاد تا کناره‌گیری رضا شاه در ۱۳۲۰ ه. ش مسیر پرفراز و نشیبی را سپری کرد. جمعیت در این دوره، با توجه به اهداف جمعیت مرکزی و بر طبق اساسنامه در مسیر اهداف گام برداشت و توانست به‌مرور ایام، بر دامنه اقدامات خود بیفزاید. این جمعیت کار خود را با فعالیت‌های امدادی، آموزشی و حمایتی آغاز کرد. اگرچه نوع فعالیت در استان‌ها و شهرستان‌ها برگرفته از دیدگاه‌ها و نیازهای هر منطقه متفاوت بود. برپایی بیمارستان در تبریز و دارالجزیه در اصفهان اولین اقدامات جمعیت شیر و خورشید ولایتی به‌شمار می‌رفت (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۵ / ۲۹۱/۰۰۳۵۰۳). اعضا جمعیت مصمم بودند با تأسیس پست امدادی و یا ارسال پزشک‌یار سیار و داروی مجانی به دهات، اقدامات خیرخواهانه را در اصفهان اجرایی نمایند؛ اما با توجه به نظر رئیس جمعیت اصفهان، جمع‌آوری و نگهداری اطفال و کودکان یتیم در سطح شهر، در اولویت قرار گرفت. او معتقد بود با این کار علاوه بر تربیت ایتم، از مفاسد ناشی از حضور افراد بی‌سرپرست در جامعه جلوگیری می‌شود (اخگر، ۱۳۱۲، ۲۲ تیر، ش ۸۵۹، ۳؛ امینی، ۱۳۵۳). البته لازم به ذکر است در اولین جلسات برای تشکیل جمعیت شیر و خورشید اصفهان در خرداد ماه ۱۳۰۹ ه. ش، تصمیم بر آن بود دارالجزیه بنا شود. (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۳۵۰۳/۰۰۳) چنین به نظر می‌رسد تلاش برای تشکیل

پرورشگاه جمعیت اصفهان از سوی امینی برگرفته از اقدامات اجرایی و عملی تهران بود. زیرا اقدامات مشابهی پیش از آن در تهران و برخی از مناطق همچون یزد انجام شده بود. دارالایتام بلدیه، دارالمساکین و امور خیریه همراه با دو شعبه مدرسه شبانه‌روزی پسرانه و دخترانه نمونه این گونه اقدامات بود (ملکزاده، ۱۳۹۲: ۱۳۴-۱۳۶). علاوه بر این انجمن زرتشتیان ایرانی بمبئی مارکار در فروردین ۱۳۰۱ با تأسیس پرورشگاهی از کودکان زرتشتی یتیم و بی‌بضاعت نگهداری می‌کردند (دادبخش، مفتخری، ۱۳۹۹: ۹۲) دارالایتام با نگهداری از ده دختر و ده پسر یتیم فعالیتش را آغاز کرد. وفا، رئیس بلدیه اصفهان نیز مکان، روشنایی و حقوق یک مستخدم را برعهده گرفت و بخشی از مریضخانه امین به این امر اختصاص یافت. (اخگر، ۱۳۱۲، ۲۲، تیر، ش ۸۵۹: ۳)

فعالیت در خیریه‌ها با توجه به وسعت و سخت بودن فعالیت در این عرصه، نیازمند مشارکت و تعامل سایر طبقات جامعه بود. این امر به‌ویژه در هنگام وقوع رویدادها پررنگ می‌شد. کمک‌های چند برابری مردم برای آسیب‌دیدگان در این زمان‌ها بروز می‌یافت. در این دوره، چگونگی و نحوه مشارکت‌های مردم از طریق نشریات و مقالات بیان می‌شد. مشارکت، همکاری و تعاملات اجتماعی بین دولت و مردم از طریق نوشتار و تبلیغات مبتنی بر بیان مسائل اجتماعی، بهداشتی و اخلاقی و غیره گوشزد می‌شد. حضور و مشارکت مردم در خدمات‌رسانی را کمکی به دولت برای رسیدن به دروازه‌های تمدن ذکر می‌کردند. شاه، تلاش و همکاری مردم را در رسیدن به تمدن مؤثر می‌دانست (سالنامه پارس، ۱۳۰۸: ۷۸-۸۰). افشار، در راستای تسریع در تأسیس پرورشگاه، مبلغ ۱۶۰۰ تومان اعانه جمع‌آوری کرد و با پول از قبل موجود در جمعیت، امکان خرید منزل حاج میرزا ابوالحسن خان بزرگزاد در خیابان شاه (طالقانی کنونی) به مبلغ ۳۵۰۰ هزار تومان را برای این کار فراهم کرد. ناگفته نماند مبلغ پرداختی ۲۳۰۰ تومان بود و مابقی با جمع‌آوری اعانه به‌صورت اقساط پرداخت شد. با این حال به‌دلیل فقدان اعتبار، عدم عایدات و درآمد و بدهی‌های خرید مسکن، تا اردیبهشت ۱۳۱۳ افتتاح پرورشگاه به تعویق افتاد. (امینی، ۱۳۵۳؛ نشریه جمعیت شیر و خورشید سرخ اصفهان، ۱۳۳۵، ۱: ۴-۶) افتتاح پرورشگاه در دوران استانداری صوراسرافیل (۶) و در بازدید محمود جم، وزیر داخله کشور انجام پذیرفت. جمعیت شیر و خورشید اصفهان با همیاری برزین، رئیس نظام وظیفه اصفهان، با جمع‌آوری تعدادی از کودکان

بی‌سرپرست و بی‌بضاعت در سطح شهر پرورشگاه کودکان را تأسیس و افتتاح کرد (امینی، ۱۳۵۳). در طی این دو سال (۱۳۱۴-۱۳۱۲ ه. ش) مکاتبات متعددی بین ادارات همچون وزیر داخله، بلدیة و جمعیت شیروخورشید اصفهان ردوبدل شد تا با بیان مشکلات موجود و ضرورت ایجاد پرورشگاه به تأمین اعتبار برای بنای پرورشگاه بپردازند. مهم‌ترین دلایل تأسیس دارالایتام در اصفهان افزایش محسوس فقرا، یتیمان، مسئولین و بیماری‌های مقاربتی ذکر شده بود. با توجه به اهمیت موضوع از نظر سلامتی و بهداشت اهالی اصفهان، در ۲۷ فروردین ۱۳۱۳ برای تأمین بخشی از هزینه‌های دارالایتام، موافقت شد، عوارض بلیط از مسافرین اتومبیل‌های کرایه‌ای همچون اتومبیل باری نفری یک ریال و بلیط اتومبیل سواری نفری دو ریال دریافت شود. مسافرین اتومبیل شخصی نیز از پرداخت عوارض معارف شدند. (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۰۵ / ۲۷۸۳ / ۲۹۱/۰۰۰۷) سرانجام با توجه به آنکه اخذ عوارض وسایل نقلیه تا خرداد ماه ۱۳۱۳ به مرحله اجرا درنیامد، بخشی از اعتبار از مازاد عواید معارف اصفهان تأمین شد. عایدات سالانه ۱۲۰ هزار ریال تصویب شد. (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۰۷ / ۲۷۸۳ / ۲۹۱/۰۰۰۷). اگرچه اخذ مبلغ عوارض معارف و مسافرین اتومبیل از سوی مسئولین اصفهان مورد تأیید قرار گرفت اما تا ماه‌ها پس از تصویب، مبالغ به جمعیت داده نشد. لذا به رغم برگزاری افتتاحیه، دارالایتام اصفهان از نظر تأمین مایحتاج در مضیقه بوده اگرچه مقرر بود از ابتدای تیر ماه ۱۳۱۳، مبلغ ۱۵۰۰ ریال مازاد عوارض به دارالایتام اختصاص یابد (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۱۰ / ۲۷۸۳ / ۲۹۱/۰۰۰۷) و تا زمان کامل شدن بودجه جمعیت از مبالغ اختصاص‌یافته، هزینه‌ها تأمین اعتبار گردد. شش ماه پس از اولین مکاتبات، مبلغ ۲ هزار ریال افزوده شود و تا آخر سال، ماهانه مبلغ پرداخت شود. از سوی دیگر، متمم بودجه شهرداری برای دریافت به وزارت داخله ارسال گردد (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۱۵ / ۲۷۸۳ / ۲۹۱/۰۰۰۷).

با گذشت ایام و افزایش حسن شهرت دارالایتام اصفهان، بر تعداد کودکان بی‌سرپرست دارالایتام افزوده شد. همین امر، کمبود فضا و امکانات برای نگهداری کودکان را ملموس‌تر کرد. لذا اعضای جمعیت با همکاری استاندار سعی بر آن داشتند محل وسیع‌تری برای دارالایتام اصفهان اختصاص دهند. سرانجام برای دوری از سوز و سرمای زمستان، چندین ماه کودکان به ۷-۸ کیلومتری اصفهان، باغ شرف، ملک عبدالحسین خان ادیب فرهمند منتقل شدند (امینی، ۱۳۵۳، سالنامه معارف، ۱۳۱۳-۱۳۱۴: ۴۷-۴۶).

برای فائق آمدن بر مشکلات اداره جمعیت و دارالایتام به‌ویژه مسائل مالی به پیشنهاد صوراسرافیل انجمن خیریه "هئیت خیریه جمعیت شیر و خورشید سرخ" از صد نفر از معتمدین و علمای اصفهان به ریاست حاج شیخ ابوالفضل نجفی تشکیل شد. اگرچه راهگشای در برون رفت از مشکلات جمعیت نبود (امینی، ۱۳۵۳).

نگهداری و مراقبت از دختران و پسران بی‌سرپرست توسط جمعیت با توجه به دلایلی همچون افزایش تعداد کودکان بی‌سرپرست- بیش از ۴۵ دختر و پسر- و معضلات بهداشتی- تربیتی نیازمند ساختمانی مجزا بود. پرورشگاه برای توسعه ساختمان از بلدیه اصفهان درخواست کرد ۵ هزار متر مربع از اراضی گورستان سنی فاطمه (۷) واقع در خیابان تهران، به جمعیت واگذار شود. با عدم فروش زمین در مزایده بلدیه، زمین به جمعیت اهدا شد (نشریه جمعیت شیر و خورشید سرخ اصفهان، ۱۳۳۵، ۱: ۶-۷، ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۶۸ / ۰۰۲۷۳۸ / ۲۹۱). بر اساس گزارش‌های اسناد ساخت بنا در سال ۱۳۱۴ با سرمایه‌ی ۵۰۰ ریال آغاز و سرانجام با مساعدت صور اسرافیل و سایر افراد خیر "یک عده از همشهریان..... بیش‌تر به‌منظور کمک به دارالایتام که از سال دوم به نام پرورشگاه ایتام و بعد به پرورشگاه کودکان تغییر نام داد، اعانه می‌پرداختند." (امینی، ۱۳۵۳) ساختمان جدید امکان نگهداری و مراقبت از ۱۰۰ کودک را فراهم ساخت. البته لازم به ذکر است تا اردیبهشت ۱۳۱۴ بر تعداد کودکان پرورشگاه افزوده شده بود و تعداد ۷۵ کودک در پرورشگاه نگهداری می‌شدند (نشریه جمعیت شیر و خورشید سرخ اصفهان، ۱۳۳۵، ۱: ۷، ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۲۷۳۸ / ۲۹۱). در ساختمان جدید، ضلع شمالی برای رختشوی‌خانه و ضلع جنوبی برای کلاس‌های صنعتی، میدان بازی و غیره اختصاص داده شد (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۲۴ / ۰۰۲۷۳۸ / ۲۹۱). زندگی دختران و پسران بی‌سرپرست در یک مکان به‌مرور زمان مشکلاتی را برای مسئولین جمعیت ایجاد می‌کرد؛ لذا رئیس جمعیت اصفهان درصدد برآمد با احداث پرورشگاه دختران در قسمت شرقی اراضی اهدایی شهرداری بر مسائل پیش‌رو فائق آید. مشارکت و کمک‌های مالی خیرین در پیشبرد اهداف جمعیت همچون احداث پرورشگاه تأثیر بسیار داشت. حاج محمد تقی اشراقی، امین‌الشریعه یک قطعه زمین و مبلغی کمک مالی به جمعیت اصفهان کرد. هزینه‌های پرورشگاه، مانع اختصاص دادن بخشی از درآمدهای جمعیت برای تکمیل ساختمان

پرورشگاه دختران بود. در سال ۱۳۱۷ بخشی از ساختمان پرورشگاه دختران به بهره‌برداری رسید. با جداسازی دختران و پسران، بر ظرفیت پرورشگاه افزوده شد و کودکان بیش‌تری در پرورشگاه پذیرش شدند. بعدها محمدرضا شاه نیز برای توسعه و اتمام پرورشگاه دختران مبلغ ۴۰۰ هزار ریال پرداخت کرد (نشریه جمعیت شیر و خورشید سرخ اصفهان، ۱۳۳۵، ۱: ۷؛ ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۱۶/۲۹۱/۰۰۳۱۲۸). ناگفته نماند در دوره ریاست امینی بر جمعیت بنا بر پیش‌بینی‌ها با توجه به جمعیت ۱۵۰ هزار نفری اصفهان در سال ۱۳۱۷، پرورشگاهی با ظرفیت ۷۵۰ نفر برای نگهداری تمامی اطفال بی‌سرپرست و بی‌بضاعت در اصفهان نیاز بود تا از کودکانی که آینده مملکت بوده، حمایت و نگهداری شود و از لابلالی‌گری و دربه‌دروی آنان جلوگیری شود (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۲۱/۲۹۱/۰۰۳۱۲۸).

دبستان جمعیت شیر و خورشید اصفهان:

جمع‌آوری و نگهداری از اطفال بی‌سرپرست، برنامه منظم و هدفمند نیاز داشت. زیرا این کودکان، تا سنی خاص امکان زندگی در پرورشگاه را داشتند و پس از آن ملزم به ترک پرورشگاه بودند. با توجه به آنکه از اهداف تأسیس پرورشگاه پیشگیری از مفاسد اجتماعی و تأمین سلامتی جامعه بود، تعلیم و تربیت کودکان امری ضروری به‌شمار می‌رفت. لذا برای آموزش این کودکان، دبستانی احداث شد. آشنایی با موسیقی و موزیک، خیاطی، تکمه‌دوزی از جمله مهارت‌ها و آموزش‌هایی بود که محصلین دبستان فرا می‌گرفتند (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۴۲/۲۹۱/۰۰۲۷۸۳). در مرداد ۱۳۱۴ امینی، رئیس جمعیت اصفهان و پرورشگاه از استاندار درخواست اجازه تشکیل یک شبانه‌روزی در پرورشگاه داشت. دلیل این درخواست از سوی او، اصرار برخی از والدینی بود که تمایل داشتند کودکانشان دوره ابتدایی را در دبستان جمعیت سپری کنند. آنان تمایل بودند در ازای پرداخت مبالغ مزاد، فرزندان‌شان در پرورشگاه به‌صورت شبانه‌روزی نگهداری شوند. به‌طوری‌که با تقاضای دو خانواده با پرداخت ماهیانه نود ریال و تقبل تأمین لباس‌زیر، جوراب، کفش، کلاه و لحاف موافقت شده بود. علاوه بر این تقاضاهایی از سوی دو خانواده دیگر با پرداخت مبلغ ماهیانه صد ریال به مؤسسه پیشنهاد شده بود. ظرفیت کلاس شبانه‌روزی، ۲۰ نفر دانش‌آموز ابتدایی تا ۱۲ سالگی اعلام شده بود. با تأسیس شبانه‌روزی می‌توانستند از حقوق ماهیانه، مبلغ ۵۰۰ ریال به نفع صندوق پرورشگاه به‌دست آورند (ساکما، شناسه

بازیابی: ۲۹۱/۰۰۲۷۸۳/۰۰۵۴). تأسیس شبانه‌روزی در پرورشگاه، بیانگر این مسئله است که به‌غیر از کودکان بی‌سرپرست، کودکانی نیز از سوی خانواده‌ها به‌دلایل مختلف همچون "حسن طرز تعلیم و تربیت پرورشگاه" (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۲۷۸۳) به آنجا آورده می‌شدند. شبانه‌روزی فرصتی را برای خانواده‌های متمکن فراهم می‌ساخت تا بدون دغدغه، فرزندان‌شان آموزش‌های لازم را فراگیرند. منیژه امینی، فرزند امینی از جمله افرادی بود که دوره از تحصیل خود را در دبستان جمعیت سپری کرد. علاوه بر این پرویز شیرانی نیز از خانواده متوسط جامعه اصفهان، جزو اولین دانش‌آموزان فارغ‌التحصیل دوران ابتدایی دبستان جمعیت در سال ۱۳۱۹ ه. ش. بود (مصاحبه شماره ۳). علاوه بر منافع مالی، ایجاد کلاس شبانه‌روزی و تأثیرگذاری آن در بهبود معارف اصفهان، بر حسن شهرت جمعیت نیز افزود. امینی، مبالغ مختصری که از خانواده‌ها دریافت می‌شد و حداقل آن ۶۰ ریال و حداکثر ۱۲۰ ریال بود را در توسعه و اقبال عمومی به جمعیت مؤثر می‌دانست. در همان دوره، دبیرستان ادب جهت شبانه‌روزی ماهیانه مبلغ ۲۵۰ ریال دریافت می‌کرد که این مبلغ در مقابل هزینه شبانه‌روزی پرورشگاه، مبلغ زیادی بود (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۳۱۲۸/۰۰۰۸). علی‌رغم نظر استاندار اصفهان مبنی بر موافقت اعضای هیئت امنای جمعیت اصفهان در شکل‌گیری شبانه‌روزی، امینی با ارائه سوابق قبلی و عدم حضور تمامی اعضا در جلسات، سرانجام موافقت حکومت اصفهان را برای تأسیس شبانه‌روزی به دست‌آورد (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۲۷۸۳/۰۰۴۲).

در ابتدای فعالیت جمعیت، بچه‌های بی‌سرپرست و ولگرد در اصفهان توسط امینی و با همکاری سرهنگ برزین جمع‌آوری و برای نگهداری به شبانه‌روزی جمعیت منتقل شدند. بر اساس شایعه‌ها، برخی از خانواده‌ها تصور می‌کردند این کودکان برای اعزام به سربازی جمع‌آوری شدند. همین امر سبب شده بود برخی از خانواده‌ها به‌ویژه مادران آنان به دارالایتام آمده و درخواست داشتند فرزندان آنان به آن‌ها بازگردانده شوند. امینی در بسیاری موارد خانواده‌ها را از بردن فرزندانشان منصرف می‌کرد تا این کودکان تحت آموزش و تربیت، بتوانند آینده روشنی داشته باشند. آنان با فراگیری آموزش و مهارت در تأمین مایحتاج خود و خانواده‌شان مؤثر بودند و برخی از آن‌ها موقعیت‌های متناسبی را در به‌دست آوردند. (امینی، ۱۳۵۳). در سال‌های اولیه تأسیس دبستان جمعیت، استخدام و هزینه معلمین برعهده جمعیت

شیر و خورشید اصفهان بود. در سال ۱۳۱۵ ش. با حضور علی اصغر حکمت، وزیر معارف در پرورشگاه جمعیت اصفهان و قبول درخواست رئیس جمعیت، یکی از معلمان دبستان جمعیت به استخدام اداره معارف اصفهان درآمد (امینی، ۱۳۵۳). بعدها در فاصله سال‌های ۲۸-۱۳۲۴ ش. با توجه به اقدامات رو به جلو و مثبت پرورشگاه به‌ویژه در امر تعلیم و تربیت، تمامی آموزگاران پرورشگاه از سوی اداره فرهنگ اصفهان تأمین شد. خانواده‌هایی که فرزندان خود را به پرورشگاه آورده بودند، خانواده‌های با نام قزلباش و ثقفیان است. چنین به نظر می‌رسد این کودکان محصل در شبانه‌روزی از خانواده‌های متوسط جامعه بودند. زیرا دارای خدمه و نظافتکار شخصی بودند. (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۲۷۸۳/۰۰۱۹). افزایش تقاضا برای ثبت‌نام فرزندان و تعداد پذیرش شدگان در دبستان شبانه‌روزی جمعیت بیانگر عملکرد مثبت و تأثیرگذار این مؤسسه در پرورش و تربیت بخشی از کودکان جامعه اصفهان در آن دوره می‌باشد. زنان تحصیل کرده برای مراقبت از کودکان در پرورشگاه فعالیت داشتند. در سال ۱۳۱۷ تعداد آنان دو نفر بود (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۳۱۲۸ / ۰۰۱۹). بانو آون (۸) آلمانی تبار از جمله بانوان تحصیل کرده مراقبت از دختران پرورشگاه را برعهده داشت. همسر امینی، نصرت امینی نیز مدیریت آموزشگاه دختران را برعهده داشت (مطالعه میدانی موزه هلال‌احمر اصفهان: ۱۳۱۸/۳ / ۱۳۹۹، پیوست شماره ۱، ۲؛ مصاحبه شماره ۲). البته لازم به ذکر است حضور و فعالیت زنان در انجمن‌های عام‌المنفعه و خیریه پس از مشروطه افزایش یافت و در دوره پهلوی با ورود به خیریه‌های نوین تحولاتی در این عرصه رقم زدند (ملکزاده، ۱۳۹۶: ۲۳۵-۲۳۳).

کارگاه‌های فنی دبستان جمعیت:

آموزش و آموختن صنعت و صنایع دستی در پرورشگاه از اهداف بلند مدت جمعیت شیر و خورشید اصفهان بود. کودکان بی‌سرپرستی که در کوچه پس‌کوچه‌ها برای گذران روز به تکدی‌گری و کارهای پست می‌پرداختند، با ایجاد دارالایتام، علاوه بر یافتن مسکن و سرپناهی امن برای زندگی، از نعمت سواد و آموزش نیز برخوردار می‌شدند. حضور کودکان در پرورشگاه به کاهش معضلات و مشکلات اجتماعی منجر می‌شد. خدمات بهداشتی، درمانی و ورزش در پرورشگاه برای سلامت جسم و روان کودکان وجود داشت. بخشی از نظام آموزشی مدارس دولتی در دوره پهلوی اول، تعلیم مهارت و فنی

به دانش‌آموزان بود. هنر قلمزنی در دبستان ۳ دولتی فردوسی آموزش داده می‌شد. دانش‌آموزان سایر مدارس دولتی نیز برای فراگیری می‌بایست در دبستان فردوسی حضور یابند. بعد مسافت مدارس دولتی اصفهان از یکدیگر و میزان زمانی_ حداقل تعطیلی دو ساعت از کلاس درس_ که دانش‌آموزان برای رسیدن به دبستان فردوسی صرف می‌کردند، زیاد بود و سبب می‌شد آنان از برخی از دروس خود عقب افتند. لذا حاضرین در این کلاس بسیار محدود و انگشت‌شمار بودند. همین امر سبب می‌شد اعتبار اختصاص‌یافته از سوی اداره معارف و اوقاف اصفهان، کارآیی چندانی نداشته باشد. بر همین اساس در سال ۱۳۱۴، اداره معارف اصفهان از جمعیت پرورشگاه اصفهان درخواست کرد با برگزاری این کلاس‌ها در پرورشگاه موافقت نمایند و از ۱۶ شهریور ۱۳۱۴ کلاس قلمزنی به پرورشگاه انتقال یابد. انتقال کلاس قلمزنی، امکان حضور دانش‌آموزان بیشتری را فراهم می‌ساخت و برای تأمین بخشی از هزینه‌های آتی زندگی ایتام مفید بود. پرورشگاه به دلایلی همچون کم سن و سالی ایتام پرورشگاه، دربرداشتن هزینه برای پرورشگاه با انتقال کلاس قلمزنی موافقت نکرده بود. اما از آنجا که پرورشگاه می‌توانست بودجه کلاس‌های قلمزنی را از بودجه مدارس حذف و به اعانه پرورشگاه اضافه نمایند، موافقت خود را برای دایر شدن کلاس قلمزنی در دبستان پرورشگاه اعلام نمود. انتقال کلاس قلمزنی از نظر اداره معارف و اوقاف به پرورشگاه توجیه‌پذیر بود زیرا در برنامه پرورشگاه، حدود ۵ ساعت برای آموزش نقاشی، موسیقی و غیره در نظر گرفته شده بود. حضور محصلین پرورشگاه به صورت شبانه‌روزی در پرورشگاه از اتلاف وقت آنان نیز جلوگیری می‌کرد (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۷/۰۴۳۱۴۳)

علاوه بر آموزش هنر قلمزنی، در پرورشگاه مهارت‌های دیگری همچون خیاطی، آشپزی، نجاری، نقاشی، عکاسی و موسیقی آموزش داده می‌شد (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۳۱۲۸/۰۰۱۹). کلاس تکمه‌دوزی، خیاطی و آشپزی مخصوص دختران و کلاس نجاری برای پسران بود. سایر کلاس‌های هنری همانند موسیقی مختلط برگزار می‌شد. حضور گروه موزیک ایتام در جشن‌ها و برنامه پیشاهنگی اصفهان در جلب توجه مردم به جمعیت شیر و خورشید اصفهان تأثیرگذار بود (ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۳۱۲۸/۰۰۲۰). شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۳۱۲۸/۰۰۲۰). خانم لطفی از اعضای این گروه بود. او در پرورشگاه با نواختن ویولن آشنا شد و در برنامه‌های گروه موسیقی شرکت می‌کرد. او این هنر را

به نوادگانش آموخت (مصاحبه شماره ۱). برگزاری این نوع کلاس‌ها با هدف مهارت‌آموزی برای اعضای جمعیت بسیار قابل اعتنا بود. زیرا این افراد به‌ویژه آنانی که از نعمت خانواده محروم بوده و یا توان مالی مناسبی نداشته با کسب آموزش‌های لازم در آینده می‌توانستند بخشی از هزینه‌های زندگی خود را تأمین نمایند. سالیانه نیز از این راه، مبالغی برای مخارج جمعیت جمع‌آوری می‌شد. در سال ۱۳۱۷ به دلیل کمبود برخی از تجهیزات و ادوات موسیقی، پرورشگاه از تجارت‌خانه امامی درخواست کرد وسایل مورد نظر را از آلمان برای آنان تهیه کنند. در آن دوره جمعیت به دلیل نداشتن پروانه واردات و ارزش خارجی امکان خرید وسایل مورد نیاز را نداشت. با توجه به اینکه وسایل درخواستی برای فروش نبود و از نظر جمعیت مبلغ ارزش آن بسیار ناچیز بود؛ تقاضای رسیدگی به درخواست خود را خارج از نوبت از وزارت تجارت داشتند. هزینه وسایل مزبور حدود ۱۲۸۰۰ ریال بود. با توجه به آنکه بخشی از بودجه جمعیت از طریق نواختن موسیقی تأمین می‌شد و در امرار معاش کودکان تأثیرگذار بود، درخواست همکاری داشتند (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۵، / ۰۰۸ / ۲۹۱/۲۰۶۲). ارزش مورد نظر برای تهیه وسایل موسیقی دو هزار مارک بود (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۹ / ۲۹۱/۰۰۳۱۲۸/۰۰۹). سرانجام وسایل تهیه و در اختیار پرورشگاه قرار داده شد (مطالعه میدانی، موزه هلال‌احمر اصفهان: ۱۳۹۹/۳/۱۸ پیوست شماره ۳). از دیگر تجهیزات مورد نیاز پرورشگاه، لوازم عکاسی و دستگاه سینما بود. پس از انتشار برنامه اقتصادی سال ۱۳۱۷-۱۸ و تصویب آن، جمعیت درخواست داشت برای ورود اجناس از سوی وزارت تجارت به ارزش ۳ هزار مارک در راستای تعلیمات علمی و فنی پرورشگاه قبل از اتمام سهمیه، پروانه ورود صادر شود (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۴ / ۲۹۱/۰۰۳۱۲۸). دستگاه سینما فیلم‌های آموزشی با محتوای بهداشتی و سرگرمی را برای کودکان پرورشگاه و کارمندان ادارات دولتی پخش می‌کرد. پخش فیلم برای مؤسسات دولتی از منابع آگاهی بخشی در سطح جامعه و از سوی دیگر دریافت مبالغی هر چند اندک برای پرورشگاه بوده است (مصاحبه شماره ۲).

ارتباط جمعیت شیر و خورشید اصفهان و شهرداری اصفهان:

از برنامه‌های اصلاحی حکومت پهلوی اول محرومیت‌زدایی و حمایت از تهیدستان و تبلیغ این اقدامات بود. مسئولیت بخش‌های رفاهی و بهداشتی در شهرستان‌ها در اختیار بلدیها قرار داشت. برای دستیابی

به این هدف، یکی از مهم‌ترین ارکان اجرایی بلدیّه، اداره خیریه بود که مسئول رسیدگی به امور اجتماعی و وضعیت کودکان بی‌بضاعت و بی‌سرپرست را برعهده داشت. بلدیّه‌ها سعی بر آن داشته با ایجاد دارالایتام یا پرورشگاه تا حدودی به این هدف دست یابند (ملکزاده، ۱۳۹۲: ۱۴۴). کسری و کمبود بودجه بلدیّه‌ها در بسیاری از شهرستان‌ها امکان رسیدگی به اقشار بی‌بضاعت و نیازمند را از بلدیّه سلب کرده بود، با تأسیس جمعیت شیر و خورشید در ایران، بخشی از این وظایف به جمعیت سپرده شد. این جمعیت در شهرستان‌ها در دوره پهلوی اول از مؤسسات تابعه بلدیّه بود (ساکما، شناسه بازبایی: ۲۹۱/۰۰۲۷۸۳/۰۰۳۴). لذا برخی از امور جمعیت در شهرستان‌ها همچون پرداخت مبلغی از هزینه‌ها و رسیدگی به حساب‌ها در اختیار بلدیّه بود. در همان سال‌های اول شکل‌گیری جمعیت و پرورشگاه اصفهان، اختلافاتی بین پرورشگاه، اداره و انجمن بلدیّه اصفهان ایجاد شد. اختلافات در عدم شفافیت مسائل مالی و برعهده گرفتن اداره پرورشگاه از سوی وزارت بلدیّه بود. عدم شفافیت مسائل مالی مشکلاتی در اداره و تأمین مایحتاج روزانه پرورشگاه برای بلدیّه و پرورشگاه ایجاد کرده بود. در پیگیری‌های اداره بلدیّه از صورت حساب‌های پرورشگاه، مواردی از کتمان و نقص صورت‌حساب‌ها وجود داشت. بلدیّه در نظر داشت تا زمان مشخص نشدن مسائل مالی به تأمین اعتبار و بودجه پرورشگاه نپردازد. اداره بلدیّه ماهیانه مبلغ ۲۵۰۰ ریال جهت تأمین بودجه پرورشگاه پرداخت می‌کرد. صورت حساب درآمدها و مخارج پرورشگاه برای تأمین اعتبار بایست به اداره بلدیّه و جمعیت شیر و خورشید مرکزی ارسال می‌شد. از نظر جمعیت مبلغ اهدایی بسیار ناچیز بود و کفاف مخارج متعدد پرورشگاه را نمی‌داد. در پیگیری‌های بلدیّه و از سوی دیگر عدم پرداخت مبلغی از سوی بلدیّه، پرورشگاه گزارشی امور مالی مهر ماه ۱۳۱۴ را به بلدیّه ارسال کرد (ساکما، شناسه بازبایی: ۲۹۱/۰۰۲۷۸۳/۰۰۱۹).

جدول ۱- صورت مخارج پرورشگاه شیر و خورشید اصفهان در ماه مهر ۱۳۱۴:

ریال	دینار	نوع مخارج
۱۴۴۲	۰۵	مخارج خوراک، زغال و گوشت و اجناس بقالی و...
۴۲۸	۸۰	مخارج لباس
۲۹۰۴	۰۵	اثاثیه
۸۴۰۲	۰۵	ساختمان
۸۲۰		پرستل و آموزگاران و مستخدمین
۱۲۳	۹۰	ملزومات و مطبوعات
۵۲۹	۵۰	مخارج مواد پست و تلفن و متفرقه
۱۳۳۴		پرداخت قرضه جمعیت به بانک ملی
۱۵۹۹۴	۳۵	جمع

(ساکما، شناسه بازبایی: ۲۹۱/۰۰۲۷۸۳/۰۰۱۹)

جدول ۲- صورت عواید ماه مهر ۱۳۱۴ پرورشگاه جمعیت شیر و خورشید اصفهان:

مبلغ بر حسب ریال	دینار	منابع درآمدی
۲۵۰۰		اعانه بلدییه
۱۲۶۴۵		اعانه اشخاص و عایدات متفرقه
۶۳۵		اعانه اوقاف
۷۳۴		حقوق اعضا جمعیت
۳۴۰	۹۵	اعانه؟؟ از محل نشر کتاب
۱۰۰۰		بابت تنمه قیمت منزل سابق جمعیت
۲۰		کرایه یک باب دکان پرورشگاه
۱۷۸۷۳	۹۵	جمع

(ساکما، شناسه بازبایی: ۲۹۱/۰۰۲۷۸۳/۰۰۲۳)

جدول ۳ - صورت مخارج پیش‌بینی شده برای سال ۱۳۱۴:

سالیانه	ماهانه	نوع مخارج
۱۸۰۰	۱۵۰	مدیر داخلی و معلم کلاس
۱۸۰۰	۱۵۰	ناظم و معلم کلاس ورزش
۶۰۰ (برای ۶ ماه بیش؟؟؟ و ۶ ماه بعد را بعداً برای او تهیه حقوق می‌کردند.	۱۰۰	معلمه خیاطی و طباحی و؟؟؟ زنانه
۱۰۸۰	۹۰	مستخدم برای نظافت و نگهداری اطفال (قزلباش)
۷۲۰	۶۰	مستخدم برای نظافت و نگهداری اطفال (ثقفیان)
۷۲۰	۶۰	سرایدار و گلکار
۶۰۰	۵۰	آموزگار موزیک
۲۴۰	۲۰	مستخدمه و معلمه تکمه‌دوزی و آشپز
۲۴۰	۲۰	مستخدمه رختشویی و نظافت
۴۰۰۰		خرید اثاثیه و تعمیرات
۱۲۰۰		ملزومات مطبوعات و کتاب
۱۰۰۰۰ هر نفر یک دست		البسه اطفال
۲۰۰۰۰		اغذیه اطفال و مستخدمین
۳۲۰		تلفن
۲۰۰۰		چراغ برق و سوخت مطبخ و بخاری
۱۳۸۰		مخارج متفرقه و پیش‌بینی نشده
۲۰۰۰		مازاد عواید
۴۸۲۰۰		جمع

منبع: ساکما، شناسه بازیابی: ۲۹۱/۰۰۲۷۸۳/۰۰۲۶.

اما بنا بر اشارات مختصر در اسناد، گزارش دیگری ارسال نشده و همین امر نقض و تخلف از قوانین از سوی پرورشگاه ذکر شده بود. به رغم این مسائل، چنین به نظر می‌رسد دفاتر پرورشگاه در اختیار مأمورین بلدیة قرار گرفت. در رسیدگی‌های مأموران بلدیة در دفاتر ناقص پرورشگاه، مواردی یافت شده

بود که بر کتمان امور مالی و تخلفات از سوی پرورشگاه دلالت می‌کرد. بر اساس محاسبات، عایدات پرورشگاه بیش از ۸ هزار ریال در ماه بوده‌است. مخارج ایتمام به‌غیر از کودکان شبانه‌روزی که شهریه پرداخت می‌کردند، در ماه بیش از ۲۵۰۰ ریال نبود.

از سوی دیگر بر اساس پیگیری‌های کفیل بلدیه مشخص شد رئیس پرورشگاه برای ایتمام از خیرین و نیکوکاران شهر مبالغی را دریافت می‌کرده که اسناد آن به بلدیه ارائه نشده‌است. اداره امور پرورشگاه کاملاً در اختیار رئیس پرورشگاه بود و جمعیت شیر و خورشید در امور مداخله نمی‌کرد. همین امر سبب شده بود جوابگوی، مسئولین شهر نباشد. کفیل بلدیه اصفهان نیز در نظر داشت تا زمان مشخص شدن امور و پاسخ‌دهی مسئولین پرورشگاه، اعتبار مهر ماه ۱۳۱۴ را نپردازد. مسئولین جمعیت اختلافات را ناشی از بهانه‌جویی‌های بلدیه برای عدم پرداخت مبالغ ماهیانه می‌دانستند. سرانجام در مذاکرات رئیس پرورشگاه با بلدیه، پرونده پرداخت‌ها و درآمدهای پرورشگاه تا سال ۱۳۱۴ مختومه شد و پس از آن فردی ناظر بر امور مالی پرورشگاه نظارت می‌کرد (ساکما، شناسه، بازیابی: ۲۹۱/۰۰۲۷۸۳ / ۰۰۲۴). پرورشگاه در روند فعالیت به‌ویژه در امور نگهداری و مراقبت از کودکان بی‌سرپرست گسترش یافت. در سال ۱۳۱۷، ۲۰۰ کودک یتیم در پرورشگاه نگهداری می‌شدند (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۱۹ / ۲۹۱/۰۰۳۱۲۸) اگرچه افزایش تعداد کودکان به‌دلایل متعدد همچون افزایش ظرفیت پرورشگاه، نابسامانی اوضاع اقتصادی کشور و عدم توان اداره فرزندان از سوی خانواده‌ها بود. اما وجود پرورشگاه در اصفهان برای جمع‌آوری و ساماندهی کودکان و مراقبت از آنان، مرکزی مهم به‌شمار می‌رفت. حضور کودکان در پرورشگاه علاوه بر دوری آنان از خطرات اجتماعی همچون بزهکاری و تکدی‌گری، برای آنان سرپناهی فراهم می‌کرد و آنان را با فعالیت‌های اجتماعی و دانش آشنا می‌کرد. همین امر می‌توانست آینده بهتر برای آنان رقم زند. افزایش جمعیت پرورشگاه با افزایش هزینه‌های همچون خوراک، پوشاک، حقوق معلمین، کارمندان و خدمه و غیره همراه بود. لذا شهرداری با افزایش اعتبار سال ۱۳۱۸، در تأمین بخشی از هزینه‌های جمعیت راهگشا بود. بر اساس قرارهای قبلی، پرورشگاه بخشی از هزینه‌های مربوط به نگهداری ۲۰۰ کودک را برای شهرداری ارائه کرده‌است.

جدول ۴- نگهداری ۲۰۰ یتیم شبانه‌روزی با حقوق و هزینه آموزگاران و مستخدمین:

قیمت بر حسب ریال	نوع مخارج
۸۴۰۰۰	خوراک ۲۰۰ نفر در ماه به قرار ۳۵ ریال
۴۰۰۰۰	لباس (یک پالتو، ۱ دست زمستانه، ۲ جفت گیوه، ۱ جفت ارسی، ۳ عدد پیراهین، ۳ عدد لباس زیر، ۲ عدد کلاه، ۴ جفت جوراب، هر دست ۲۰۰ ریال
۳۶۰۰۰	حقوق آموزگاران و اعضا کنونی با اضافه حقوق سال بعد و حقوق یک نفر آموزگار نجار
۳۰۰	حقوق یک مدیر ماهیانه
۱۸۰	حقوق دو زن باسواد برای پرستاری دختران هر یک ۹۰ ریال.
۸۱۶۰	دو فراش برای نگهداری و نظافت و نگهداری: هر نفر ۱۰۰ ریال
۱۸۰۰۰	نوشت افزار، کتاب، لوازم کلاسهای فنی (نقاشی، قلمزنی، خیاطی، نجاری، عکاسی) دختران
۱۰۰۰۰	رختخواب هر دست ۱۰۰ ریال
۷۰۰۰	پتو برای روی تختخوابها ۱۰۰ عدد از قرار هر عدد ۷۰ ریال
۳۶۰۰	هزینه نگهداری حمام و نظافت بچه‌ها و سلمانی
۱۴۴۰۰	هزینه خوراک آموزگاران و کارمندان ۲۰ نفر از قرار ماهی ۶۰ ریال
۲۲۵۰	هزینه لباس ۱۵ نفر کارمند هر دست: ۱۵۰ ریال.
۲۲۰۸۰	عیدی اطفال و هزینه جوایز آنها و انعام مستخدمین طبق معمول همه ساله از قرار نصف حقوق آنها
۲۴۵۴۹۰۰	جمع کل

(ساکما، شناسه بازیابی: ۱۹/۰۰ / ۳۱۲۸ / ۲۹۱/۰۰)

سال ۱۳۱۷ ه. ش. هزینه هر کودک در ماه بدون احتساب رختخواب و پتو برای هر نفر ۹۵ ریال بود. تا سال ۱۳۱۷ ه. ش. هزینه برق و سوخت زمستانی برای پرورشگاه رایگان بود (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۱۳/۰۰۳۱۲۸/۲۹۱). کمک هزینه سالیانه شهرداری تا پایان سال ۱۳۱۷ مبلغ ۷۲ هزار ریال بود. در صورتی که هزینه پرورشگاه در سال ۱۳۱۶، ۱۴۰ هزار ریال بوده است. با هزینه ساختمان مبلغ ۱۹۵۱۱۱ ریال می‌شد. در ۶ ماهه سال ۱۳۱۷ بدون هزینه ساختمان مبلغ ۷۴۷۴۴ ریال بوده که سالانه آن تقریباً ۱۴۹۴۸۸ ریال می‌شد و تعداد دانش‌آموزان ۱۳۰ نفر بودند (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۱۱/۰۰۳۱۲۸/۲۹۱). با توجه به کمک هزینه سال ۱۳۱۷، و مقایسه آن با سال‌های اولیه -۲۵۰۰ ریال- تأسیس پرورشگاه نشان از حمایت مالی پرورشگاه پس از سال ۱۳۱۴ و رفع اختلاف مالی بین جمعیت و شهرداری است.

منابع مالی پرورشگاه جمعیت:

پرورشگاه برای تأمین هزینه‌ها به‌غیر از دریافت مبلغی ماهانه از سوی شهرداری، حق عضویت اعضا به مبلغ ده ریال و مبالغ اهدایی و اعانه‌های خیرین و سازمان‌ها بهره می‌برد. این مبالغ در دوره‌های مختلف متغیر بود. بر اساس گزارش عواید مهر ماه ۱۳۱۴، بخشی از منابع مالی پرورشگاه، اعانه‌های سازمان‌های دولتی همچون بلدیة و اوقاف بوده است. بخش نیز از محل نشر کتاب بوده است. چنین به نظر می‌رسد بخشی از درآمد چاپ کتاب توسط افراد به پرورشگاه داده می‌شد. اجاره بخشی از املاک جمعیت همچون یک باب مغازه پرورشگاه از دیگر منابع درآمدی بود (ساکما، شناسه بازیابی: ۰۰۲۳/۰۰۲۷۸۳/۲۹۱، امینی: ۱۳۵۳) در ماه‌های مختلف منابع مالی تغییر می‌کرد، به‌جز آنچه مربوط به املاک پرورشگاه بوده است. در سال ۱۳۱۷ محمدحسن کاشانی، تاجر ایرانی مقیم کلکته و ابونصر گیلانی، تاجر مقیم هند و رئیس شرکت سهامی قند و شکر هر یک مبلغ ۱۰۰۰ ریال به پرورشگاه کمک کردند (رجایی، ۱۳۹۳، ۳: ۸۴۳؛ ۸۲۱؛ ۸۵۰). شام شب چهلم، یکی از اهالی اصفهان به نام مرحوم عیسی مولانا، خرج شام اطفال پرورشگاه یتیمان شد (اخگر، ۱۳۱۷: ۵ اسفند، ش ۱۴۱۴: ۶). پرداخت هزینه‌های شب چهلم به پرورشگاه بیانگر اعتبار و جایگاه پرورشگاه و رسیدگی به وضع کودکان بی‌سرپرست است که به‌مرور در اندیشه و اعتقاد جامعه اصفهان بروز یافت. بخش دیگر از منابع درآمدی

از متمولین شهر دریافت می‌شد. در زمان احداث پرورشگاه با پیگیری‌های رئیس پرورشگاه و سایر اعضا، متمولین شهر، بخشی از هزینه‌ها را پرداخت کردند. مالکین کارخانه‌های میهن و ریسباف (۹) متعهد شده علاوه بر کمک‌های که به صندوق نموده از افرادی که از ماشین‌آلات کارخانه بازدید می‌کردند، "با دادن یک عدد کارت اعانه جمعیت شیر و خورشید سرخ اصفهان یک ریال گرفته و در صندوق سر به مهر جمعیت که در دفتر کارخانه نصب شده‌است بریزند". (اخگر، ۱۳۱۸، ۲۴ خرداد، ش ۱۴۳۷، ۴). لذا در هر ۳ ماه مبالغی بالغ بر ۵۰۰ و ۱۰۰۰ ریال به صندوق پرورشگاه واریز می‌شد (اخگر، ۱۳۱۸، ۲۴ خرداد، ش ۱۴۳۷، ۴). مبالغ کمکی شرکت سهامی زاینده‌رود در سال اول: ۵ هزار ریال. سال دوم ۶ هزار ریال، در سال ۱۳۱۸، ۶ هزار ریال بود (اخگر، ۱۳۱۸، ۱۸ تیر، ش ۱۴۴۴: ۱). در آذر ۱۳۲۰ با توجه به عدم امکان تأمین وسایل گرمایشی، جمعیت درخواست کمک داشت. به همین منظور این مبلغ از ملک وقفی مرحوم فاتح الملک توسط محمود فاتح به مبلغ ۶۷۰۰ ریال برای تأمین لباس و خوراک یتیمان پرورشگاه به جمعیت داده شد. حق‌التولیه نیز به جمعیت واگذار شده بود. شرکت سهامی ریسباف نیز مبلغ ۱۴۰۰۰ ریال از درآمد سهام خیریه حاج ابوالقاسم تبریزی جهت نگهداری یتیمان جمعیت اختصاص داده بود. تبریزی با خرید ۴۸ سهم از سهام کارخانه ریسباف مبلغ ۴۸ هزار ریال و درآمد نیمی از آن را برای مصارف بیمارستان‌های اسلامی اصفهان و نیمه دیگر را جهت مصارف پرورشگاه اختصاص داد. با افزایش سرمایه و درآمد سالانه شرکت مبلغ اختصاص یافته به پرورشگاه نیز افزایش یافت (اخگر، ۱۳۲۰، ۱۰ آذر، ش ۱۷۰۵: ۳). تغییر و افزایش منابع درآمدی پرورشگاه در طول فعالیت پرورشگاه به نسبت سال‌های اولیه تأسیس بیانگر رشد روحیه نوع‌دوستی، نیکوکاری و تغییر دیدگاه‌های جامعه اصفهان به فعالیت جمعیت و پرورشگاه شیر و خورشید اصفهان است. ابتدا درآمدهای اندک پرورشگاه به پذیرش محدود کودکان منجر شده بود اما در سال‌های بعدی با افزایش درآمدها و اعانه‌های مردمی و دولتی به ۲۰۰ نفر کودک در سال ۱۳۱۸ رسید (۱۰).

نتایج تحقیق

به‌رغم اولین اقدامات صورت گرفته برای تشکیل جمعیت شیر و خورشید در خرداد ۱۳۰۹ ش، این جمعیت در اصفهان به سال ۱۳۱۱ ش. به‌صورت رسمی شروع به کار کرد. جمعیت شیر و خورشید

اصفهان برحسب شرایط زمان با تأسیس و افتتاح پرورشگاه برای نگهداری و آموزش کودکان بی‌سرپرست، فعالیت خود را آغاز کرد. تأسیس یتیم‌خانه به‌مرور مورد استقبال مردم شهر به‌ویژه خانواده‌های مستمند و بی‌سرپرست قرار گرفت و تقاضا برای پذیرش کودکان افزایش یافت. همین امر منجر به توسعه امکانات مکانی و رفاهی پرورشگاه شد. نگهداری از کودکان همراه با آموزش و تربیت بود. لذا دبستان جمعیت هم‌زمان با تأسیس پرورشگاه شروع به فعالیت کرد. دیدگاه و نظر مردم در مورد پرورشگاه و کودکان نگهداری شده در آن مثبت، سازنده و به‌دور از تعصب بود. آنان پرورشگاه را مکانی برای سازماندهی، نگهداری و تربیت کودکان می‌دانستند که به‌دلایل مختلف از نعمت خانواده محروم بوده اما حق زیستن و زندگی مناسب را داشتند. دید مثبت آنان به دبستان سبب شده بود برخی از خانواده‌ها آنجا را مکانی مناسب برای تربیت و تحصیل فرزندان خود به‌شمار آورند. حضور و سپری نمودن ساعاتی از زندگی کودکان متوسط جامعه در کنار کودکان یتیم و بی‌بضاعت به‌عنوان مکانی برای آموزش و پرورش روح و جسم کودکانی به‌شمار می‌رفت که از امکانات مناسبی برای زندگی برخوردار بودند. تقاضای خانواده‌ها برای نام‌نویسی کودکان در دبستان و ایجاد مرکز شبانه‌روزی در جمعیت برای پاسخ‌دهی به خواسته بخشی از جامعه متوسط اصفهان، بیانگر عملکرد مثبت و سازنده جمعیت اصفهان در تربیت و آموزش کودکان بود. نگهداری و مراقبت از کودکان بی‌سرپرست و بی‌بضاعت توسط جمعیت نه تنها در چهره شهر تأثیرگذار بود و از ولگردی، تکدی‌گری آنان جلوگیری می‌کرد حتی در سرنوشت این کودکان تأثیرگذار بود زیرا با تربیت و آموزش این افراد آنان می‌توانستند مهارت‌های را کسب نمایند که در زندگی و تأمین بخشی از نیازهای آنان تأثیرگذار باشد.

پی‌نوشت:

^۱ : میرزا آقاخان محاسب الدوله مصفی فرزند حسینعلی خان مصفی، دانش آموخته رشته مهندسی از دارالفنون (روضاتی، ۱۳۸۸: ۱۱۱، ۱۱۳).

^۲: Florence Nightingale

^۳: Henry Dunant

^۴: مسؤل امور بهداشت.

^۵: زلزله سلماس در ۱۷ اردیبهشت سال ۱۳۰۹ ه. ش. به وقوع پیوست.

۶: میرزا قاسم خان تبریزی معروف به صور اسرافیل در دوران پس از مشروطه و فتح تهران به رده سیاستمداران کشوری پیوست. از ۱۳ اردیبهشت ۱۲۹۰ ه. ش. نماینده مجلس شورای ملی انتخاب شد. در ۱۳۰۳ سرپرست وزارت کشور، در خرداد ۱۳۰۶ تا سرپرست وزارت پست و تلگراف و در دی ماه همان سال تا فروردین ماه ۱۳۱۱ ه. ش.، وزیر پست و تلگراف شد. پس از آن حاکم شهر گیلان تا سال ۱۳۱۲ شد و از سال ۱۳۱۲-۱۳۱۷ شهردار اصفهان و به مدت یکسال ۱۳۱۷-۱۳۱۸ شهردار تهران شد (عاقلی، ۱۳۸۰: ۹۴۵-۹۴۴).

۷: بنا بر روایات نام دختر امام موسی کاظم (ع) است که در اصفهان و در خیابان کاشانی، محله چهار سوی کوچک واقع شده. بخشی از اراضی این منطقه در گذشته گورستان بوده است.

۸: Avon

۹: دومین کارخانه ریسندگی اصفهان است که در سال ۱۳۱۱ ش. با مشارکت جمعی از سرمایه‌داران در اصفهان ایجاد شد.

۱۰: با شروع جنگ جهانی دوم و اشغال ایران توسط نیروهای متفقین، و تبعات حاصل از جنگ در ایران حضور و فعالیت جمعیت شیروخورشید نه تنها در اصفهان بلکه در ایران افزایش داشته است اما متأسفانه به دلیل عدم دسترسی به اسناد به دلایل مختلف - عدم فهرست‌نویسی، از بین رفتن اسناد غیره - اطلاع زیادی از فعالیت و عملکرد جمعیت شیر و خورشید اصفهان در این بازه زمانی در اختیار نداشته. اما پس از پایان این دوره و از اواخر دهه ۲۰، جمعیت اصفهان با مدیریت امیرقلی امینی (۱۳۳۲-۱۳۱۱ ه. ش.) و پس از آن حبیب الله اشراقی (۱۳۳۲-۱۳۵۸ ش) فعالیت‌های جمعیت را در اصفهان توسعه دادند.

منابع و مطالعات:

کتاب‌ها:

- روضاتی، احمد. (۱۳۸۸). *معین الاسلام و فرهنگ معاصر اصفهان*. اصفهان: کانون پژوهش.
- رجایی، عبدالمهدی. (۱۳۹۳). *اصفهان از نگاه اخگر*. اصفهان: سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان.
- سیف‌پور فاطمی، نصرالله. (۱۳۷۸). *آئینه عبرت: خاطرات دکتر سیف‌پور فاطمی*. سخن: تهران.
- عاقلی، باقر. (۱۳۸۰). شرح حال رجال سیاسی و نظامی معاصر ایران. *تهران: نگاه*.
- غفاری، غلامرضا و حبیب‌پور گتایی، کرم. (۱۳۹۳). *سیاست اجتماعی بنیان‌های مفهومی و نظری*. دانشگاه تهران: تهران. چ ۳.
- ملکزاده، الهام. (۱۳۹۲). *مؤسسات خیریه رفاهی - بهداشتی در دوره رضا شاه*. تاریخ ایران: تهران.

دست‌نوشته:

- امینی، امیرقلی. (۱۳۵۳). *خاطرات دست‌نویس*. منتشر نشده. آرشیو خصوصی خانوادگی.

مقالات:

دادبخش، مسعود، مفتخری، حسین (۱۳۹۹). فعالیت‌های فرهنگی و آموزشی زرتشتیان در دوره رضا شاه. پژوهش‌های تاریخ ایران و اسلام. دوره ۱۴، شماره ۲۷. شماره پیاپی ۲۷. پاییز و زمستان. دانشگاه سیستان و بلوچستان. صص: ۱۰۶-۸۱.

فیاضی، عمادالدین. (۱۳۸۸)، تاریخچه و عملکرد جمعیت شیر و خورشید سرخ در عصر رضا شاه با تکیه بر اسناد. فصلنامه تاریخ. سال ۴. شماره ۱۲. دانشگاه آزاد اسلامی واحد محلات. صص: ۹۰-۶۵.
ملک‌زاده، الهام. (۱۳۹۰). جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران در یک نگاه ۱۳۵۷-۱۳۸۵ ه. ش. مزدک‌نامه، ج ۴، ۵۷۰-۵۴۷.

..... (۱۳۹۶). زنان و مؤسسات خیریه رفاهی - بهداشتی ایران از مشروطه تا پایان حکومت پهلوی دوم. پژوهش‌های تاریخ ایران و اسلام. دوره ۱۱. شماره ۲۱. پاییز و زمستان. دانشگاه سیستان و بلوچستان. صص: ۲۳۳-۲۵۶.

روزنامه‌ها و نشریات:

اخگر (۱۳۱۲)، ۲۲ تیر، ش ۸۹۵: ۳.

اخگر، (۱۳۱۷)، ۵ اسفند. ش ۱۴۱۴: ۶

اخگر، (۱۳۱۸)، ۲۴ خرداد. ش ۱۴۳۴: ۴.

اخگر (۱۳۱۸) ۱۸ تیر، ش ۱۴۴۴: ۱.

اخگر، (۱۳۲۰)، ۱۰ آذر. ۱۷۰۵: ۳

سالنامه پارس، ۱۳۰۸.

سالنامه معارف، ۱۳۱۳-۱۳۱۴.

سرو جاویدان، (۱۳۸۲). ویژه نامه هفتادمین سالگرد تأسیس جمعیت شیر و خورشید سرخ (هلال احمر) اصفهان. نشریه جمعیت شیر و خورشید سرخ اصفهان، (۱۳۳۵). بهمن. شماره ۱. بخش تبلیغات.

اسناد:

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران (ساکما): شناسه بازایی: ۲۹۷/۴۳۱۴۳. شناسه بازایی: ۲۹۷/۱۳۶۸۳. شناسه بازایی: ۲۹۰/۴۸۴۳، شناسه بازایی: ۲۹۱/۰۲۰۶۲. شناسه بازایی: ۲۹۱/۰۳۱۲۸. شناسه بازایی: ۲۹۱/۰۲۷۳۸. شناسه بازایی: ۲۹۱/۰۳۵۰۳. شناسه بازایی: ۲۹۳/۶۷۷۵۶. شناسه بازایی: ۲۴۰/۶۲۱۵۷.

مصاحبه‌ها: (مصاحبه‌کننده: سمیه السادات سجادی)

مصاحبه شماره ۱: لطفی، شوکت (۱۳۹۸/۱/۲۰)، سه‌شنبه، ساعت ۱۹-۱۷، ۹۲ ساله، کارمند بازنشسته بیمارستان کاشانی، نجف‌آباد.

مصاحبه شماره ۲: صادق قلی، محسن (۱۳۹۹/۳/۱۸)، یکشنبه، ساعت ۱۲-۹، ۴۲ ساله، کارمند جمعیت هلال احمر استان اصفهان، اصفهان.

مصاحبه شماره ۳: شیرانی بیدآبادی، پرویز (۱۳۹۹/۲/۳۰)، چهارشنبه، ساعت ۱۲-۱۰، هیأت علمی بازنشسته دانشگاه تهران، اصفهان.

مطالعه میدانی:

بازدید از موزه هلال‌احمر استان اصفهان (۱۳۹۹/۳/۱۸).

پیوست‌ها:

پیوست شماره ۱:

بانو آن ردیف اول ایستاده از سمت چپ نفر سوم.

پیوست شماره ۲:

بانو بین این صورت، مدیر آموزشگاه دختران و هنرمند اول بر حسب

پیوست شماره ۳:

References

Books:

- Aqeli, Baqir (2001), Biography of contemporary Iranian political and military figures, Tehran, Negah. [in Persian]
- Rajai, Abdolmahdi (2014), Isfahan from Akhgar point of view, Isfahan, Sazman-i Farhangi-i Tafrihi-i Shahr-dari-i Isfahan. [in Persian]
- Rozati, Ahmad (۱۹۹۹), Moin al-Islam and contemporary culture of Isfahan, Isfahan, kanon pajohesh. [in Persian]
- Ghaffari, Gholamreza, Habibpour Gatabi, Cream (2014), Social policy Conceptual and theoretical foundationa, university Tehran. Tehran. pu 3. [in Persian]
- Seifpour fatemi, Nasrollah (1999), Ayineye ebrat, the memories Seifpour fatemi, sokhan. Tehran.
- Malekzade, Elham (2013) Welfare and health charities during the Reza Shah period, Tarikh Iran, Tehran. [in Persian]

Manuscripts:

Amaeni, Amir (1974), Do not publish handwritten memoirs. [in Persian]

Articles:

Dadbakhsh, Masoud, Moftakharyi, Hossien, Zoroastrians' Cultural and Educational Activities in Reza Shah Period, Historical research of Iran and Islam, Volume 14, Issue 27. Summer and Autumn 2020, University of Sistan and Baluchestan, Pages 81-106. [in Persian]

Fayazi, Emadeddin, History and practice of Shiro Khorshid Sorkh population in the era of Reza Shah based on documents, Faslnameh Tarikh, Volume 12, Spring 2009, Islamic Azad University, Mahallat Branch, Pages 65-90. [in Persian]

Malekzade, Elham, The population of the Red Lion and the Sun of Iran at a glance 1906-1978, Mazdaknameh, Volume 4, Pages 547-570. [in Persian]

.....Women and welfare institutions – Health, The constitutional period until the end of the second Pahlavi regime, Historical research of Iran and Islam, Volume 11, Issue 21, Winter and Spring 2018, University of Sistan and Baluchestan. Pages 233-256. [in Persian]

Newspapers and publications:

Akhqar(1933), 22 Teir. Number 895, p 3. [in Persian]

Akhqar (1939). 5 Esfand, N1414, p 6. [in Persian]

Akhqar(1939). 24 khordad, N1434, p 4. [in Persian]

Akhqar(1939). 18 Teir, N1444, p 1. [in Persian]

Akhqar(1941). 10 Azar, N1705, p 3. [in Persian]

Salnamehe Pars (1929). [in Persian]

Salnamehe Maaref (1934-1935). [in Persian]

Sarve javidan(۲۰۰۳). [in Persian]

Journal of Isfahan Red Lion and Sun Society (1956), Bahman, N\, bakhsh tableghat. [in Persian]

Documents:

National Library and Archives of I.R.IRAN:

240/ 62157 .290/4843 .291/003128 . 291/002062 . 291/002738

.291/003503 .293/67756 .297/1368 .

297/43143. [in Persian]

Interviews (The interviewer: Somayeh al sadat sajjadi)

Number interview 1: Lotfi, Shokat(2019/4/9), Tuesday, 17-19 pm, 92 years old, retired employee of Kashani Hospital, Najafabad.

Number interview 2: Sadegh gholi, Mohsen(2020/6/7), Sunday, 9-12 am, 42 years old, employee of the Helal Ahmar Society of Isfahan Province, Isfahan.

Number interview 3: Shirani Bidabadi, Parviz (2020/5/19), Wednesday, 10-12 am, retired faculty of the University of Tehran, Isfahan.

Field study:

Visiting the Helal Ahmar Museum of Isfahan Province (2020/6/7).